

MAURERGESCHLECHT KOSCH UND JOHANN CHRISTOPH KOSCH, UNBEKANNTER BAUMEISTER AUS KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Der Aufsatz macht aufmerksam auf die Person des bisher vergessenen barocken Maurermeisters Johann Christoph Kosch (1703 - 1784), der in Klášterec nad Ohří/Klösterle wirkte. Es handelt sich um einen Verwandten von zwei weiteren Baumeistern des gleichen Familiennamens, Johann Christoph Kosch (1698 - 1778) aus Kadaň/Kaaden, der sein Vetter war und Johann Wenzel Kosch (1718 - 1798) aus Děčín/Tetschen, der mit beiden Vettern durch die Person des gemeinsamen Urgroßvaters verbunden war. Der Kosch aus Klösterle war offensichtlich die am wenigsten bedeutungsvolle Persönlichkeit aus dieser Dreiergruppe und wahrscheinlich verrichtete er meistens nur nicht allzu große Maurerarbeiten für seine thunsche Obrigkeit. Dessenungeachtet kennen wir auch von ihm mindestens einen Bau vom größeren Umfang, und zwar die abgerissene Kirche des hl. Jakobus in Radnice/Redenitz (Kreis Karlovy Vary/Karlsbad) auf der ehemaligen Herrschaft Klösterle, die er in den Jahren 1766 - 1769 erbaut hat (wir wissen wohl nicht, ob nach seinem Entwurf). In den Jahren 1776 - 1784 hat er auch die Kapelle in seinem Geburtsort Rašovice/Roschwitz erbaut. An seine Existenz ist auch deswegen nötig zu denken, damit zur Verwechslung mit seinem mehr bekannten Namensgenosse aus Kadaň/Kaaden nicht kommt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Verwandtschaftsverhältnisse der Baumeister aus dem Geschlecht Kosch.

Abb. 2: Radnice/Redenitz (Kreis Karlovy Vary/Karlsbad), Kirche des hl. Jakobus d. Älteren. Gesamtansicht (Foto SÚPP, Vl. Fyman, 1957).

Abb. 3: Radnice/Redenitz (Kreis Karlovy Vary/Karlsbad), Kirche des hl. Jakobus d. Älteren. Blick zum Hauptaltar (Foto SÚPP, Vl. Fyman, 1957).

Abb. 4: Radnice/Redenitz (Kreis Karlovy Vary/Karlsbad), Kirche des hl. Jakobus d. Älteren. Blick zur Empore (Foto SÚPP, Vl. Fyman, 1957).

(Übersetzung J. Kroupová)

Obr. 1: Celkový pohled na trojiční sloup v Teplé z čelní strany (všechny fotografie a kresby autorka).

SLOUP NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V TEPLÉ

KATEŘINA CIRGLOVÁ

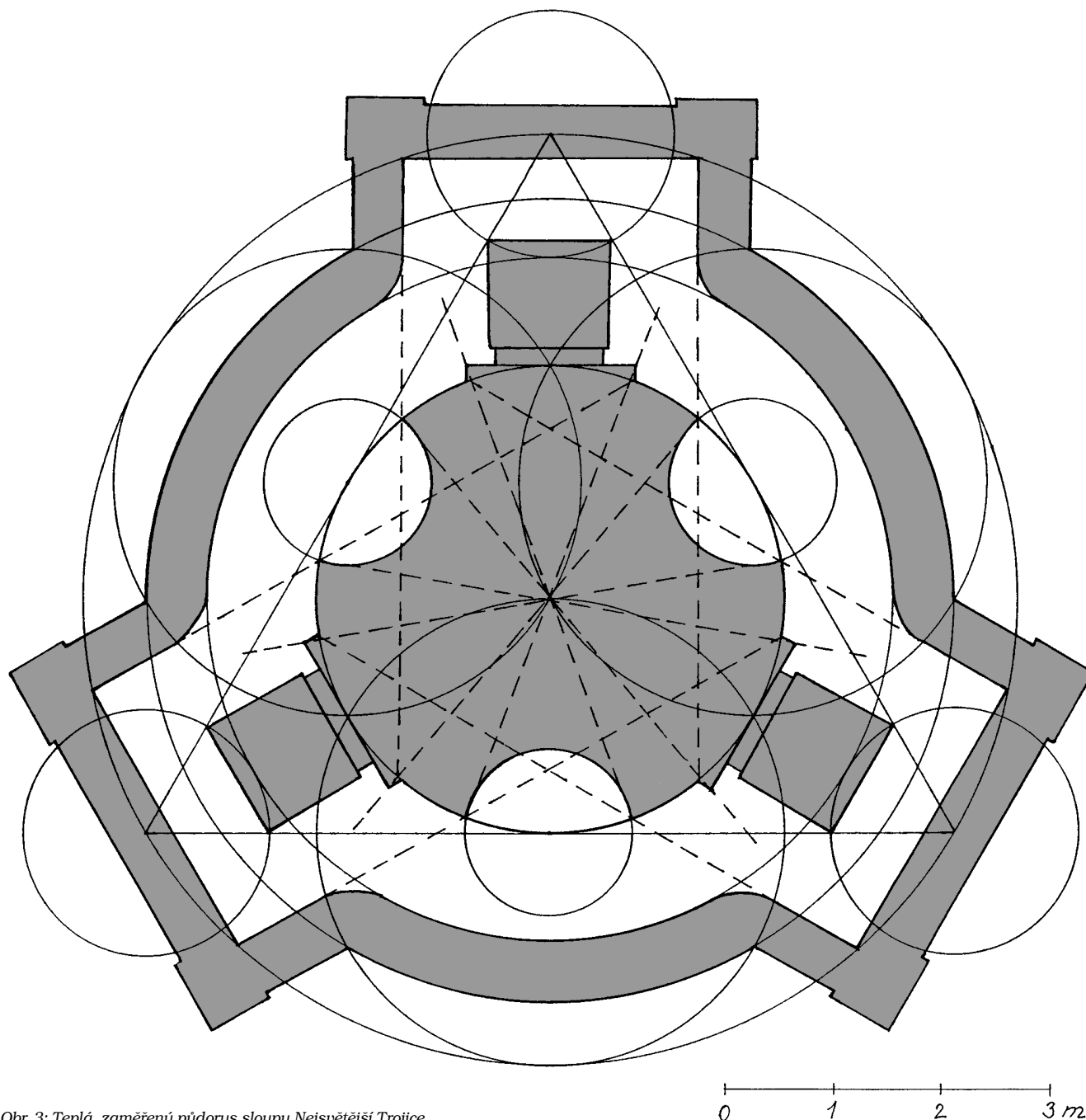
Sloup Nejsvětější Trojice v Teplé v okrese Karlovy Vary stojí na náměstí před někdejší barokní budovou radnice, právě v místě, odkud se rozbíhají tři hlavní komunikační trasy vedoucí městečkem. Byl vztyčen roku 1721 na náklady zdejšího rodáka Zachariase Adalberta, svobodného pána z Hittern, který, jak hlásá nápis na válcovém dříku soklu sloupu, s pomocí Nejsvětější Trojice získal vzdělání, jež mu umožnilo dosáhnout ve Vídni dosti vysokého postavení. Získal zde úřad prvního radního.¹⁾

Až doposud by nebylo na tomto památníku nic mimořádného. Prohlédneme-li si však pozorně formální stránku tepelského trojičního sloupu, pak nás musí zarazit jeho velmi časně datování.

Tepelský sloup se zvedá z trojstupňového soklu. První stupeň vyrovnává terén svažitého náměstí. První trojice soch, tvořená bl. Hroznatou, sv. Rosálií a sv. Janem Nepomuckým, je umístěna na balustrovém zábradlí, obíhajícím dřík sloupu ve stejné půdorysné křivce jako stupně. Hlavní útvar sloupu je v první etáži tvořen mohutným válcem, k němuž jsou ze tří stran přiloženy ploché lesénové rámce s vloženým oválem. Kruhové intervaly mezi lesénovými rá-

Obr. 2: Celkový pohled na sloup v Teplé z dolní části náměstí, v pozadí budova radnice a farní kostel sv. Jiří.

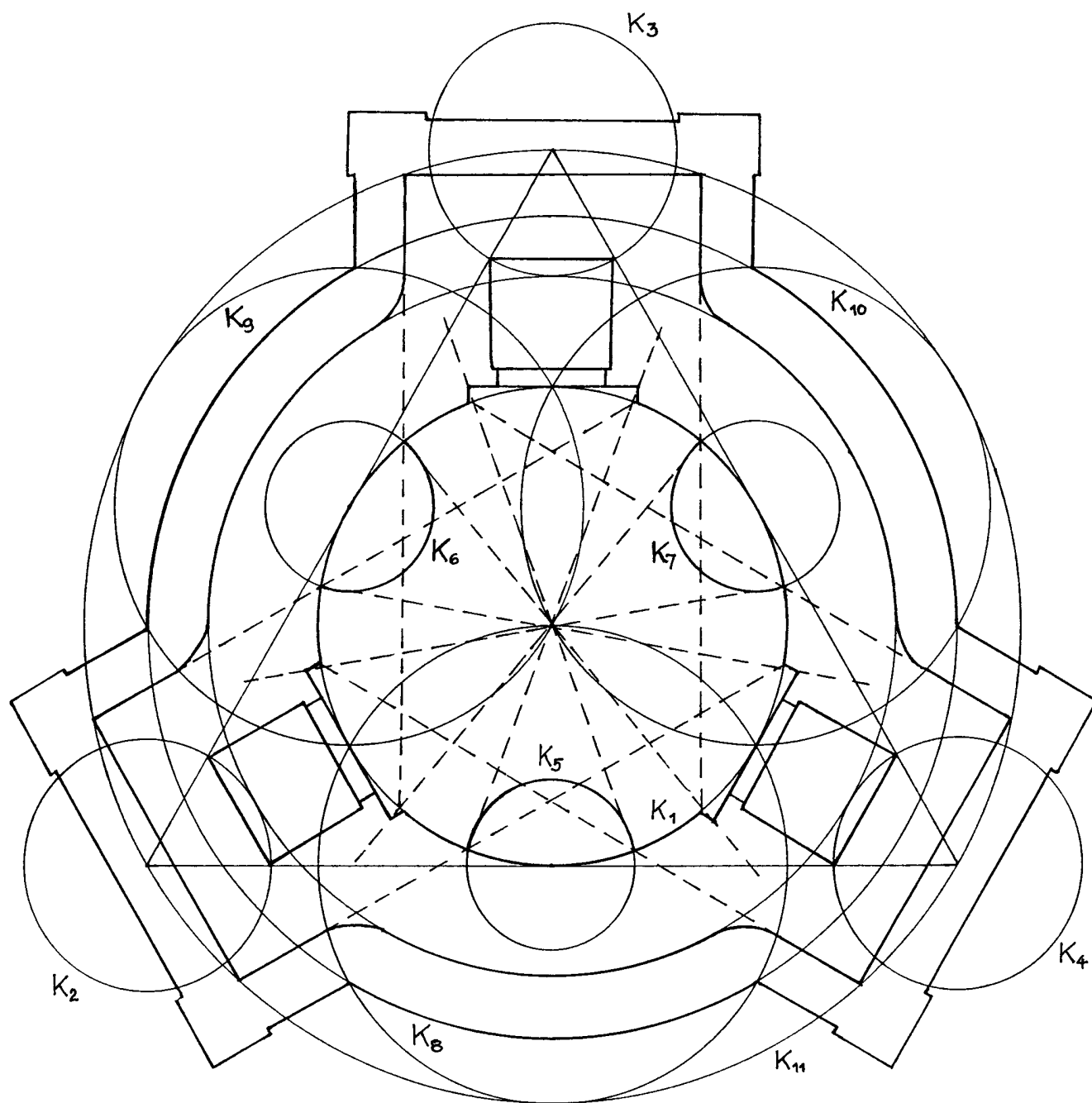

Obr. 3: Teplá, zaměřený půdorys sloupu Nejsvětější Trojice.

my jsou probrány třemi útlými, ale hlubokými nikami s jednoduchou pásovou římsou, probíhající v patě konchy. V nich stojí další tři sochy sv. Norbert, sv. Vojtěch a sv. Quodvulteus. K tomuto válcovitému tělu jsou přičleněny tři hranolovité sokly se sochami sv. Václava, sv. Leopolda a sv. Floriána. Hranoly soklů jsou s centrálním útvarem propojeny jednoduchými náběhy, spouštějícími se z profilu římsy každého soklu v mírně prohnuté křivce a dotýkajícími se s válcového útvaru právě pod dolním okrajem lesénových rámců. První etáž je ukončena jednoduchým profilem korunní římsy. Druhá etáž je tvořena vytáhlými volutami, navazujícími na lesénové rámce spodní etáže tak, že v těchto místech je překryta korunní římsa a její kruhové úseky se do pat volut přímo vřezávají. Voluty pak ústí v konzolky, které, aniž by se ve vrcholu spojily, vynášejí sousoší Nejsvětější

Trojice usazené na obláčkách propletených andílčími hlavíčkami. Mezi voluty je vložen jakýsi vlastní sloup s kvasí hlavici a z ní se spouštějí bohaté květinové úponky. Vnitřní sloupový útvar se v patě roztéká tak, že zaplňuje celý prostor mezi volutami. Pata tohoto útvaru je ještě dekorována variací na glyfy a na čelní straně sloupu, orientované mimo jiné k cestě do Plzně, je na obláchnou konzolu postavena socha P. Marie Immaculaty.

Z popisu je patrné, že se forma sloupu vyznačuje popíráním všech pravidel architektonického členění hmoty a prostoru. Architektonické články najdeme na místech a v podobě (v tvarové deformaci), která jim nejen nepřísluší, ale která popírá jejich vlastní architektoničnost. Nejedná se zde ovšem o relativizaci umístění určitého architektonického tvaru, či relativizaci vazeb mezi architektonickými

Obr. 4: Teplá, rekonstrukce vytyčení půdorysu sloupu Nejsvětější Trojice.

články, ani o prostorovou deformaci základních architektonických útvarů, jakým je např. edikula. Naopak architektonická část sloupu je zcela volně modelována, dá se říci vlastně proti zákonům tektoniky hmoty.

Takové charakteristiky ovšem najdeme v české barokní architektuře, a nemyslíme zde pouze architekturu trojičních či mariánských sloupů a pilířů, až ve třicátých či spíše ve čtyřicátých letech 18. století. Pokročilé, vlastně již pozdně barokní pojetí architektonického tvaru tepelského sloupu, který je tvořen volným modelováním hmoty, a je tedy jen těžko uchopitelný a definovatelný pomocí klasického architektonického tvarosloví, zapadá zato do kontextu soudobé rakouské architektury. Obdobný proces probíhá v této době např. v díle na vídeňském dvoře působícího sochaře a architekta Mathiase Steinla. Ve stejné době jako trojiční sloup v Teplé vznikají dle jeho návrhu dvě nová prů-

čelí kostelů cisterciáckých klášterů v horním Podunají. Věž klášterního kostela v Dürnsteinu z roku 1718 je stejně jako tepelský sloup komponována volným modelováním hmoty, ale i měřítkové poměry hlavního útvaru věže k vedlejším útvarům v podobě pomoci vstupních branek propojených, soklů, na nichž stojí dvě plastiky, jsou obdobné. Věž průčelí kostela ve Zwettlu z roku 1722 má zase podobně jako tepelský sloup stlačenou patu druhé etáže.²⁾

Jediným pramenem, vztahujícím se k historii vzniku sloupu, je prozatím bohužel jen výše uvedený nápis a pochopitelně dílo samo. Pravděpodobnost, že by v budoucnu byl objeven nějaký písemný pramen, alespoň co se týče archivních fondů na území našeho státu, je malá. Soupis uměleckých a historických památek totiž v tomto regionu zpracovával ve třicátých letech Dr. Anton Gnirs, který právě prováděl, alespoň u významnějších památek, mezi než

Obr. 5: Teplá, detail dolní části horní etáže soklu trojičního sloupu s motivem glyfy.

můžeme bezpochyby tepelský sloup zařadit, i archivní rešerše.³⁾

Kromě Gnirsova soupisu najdeme tuto památku v umělecko-historické literatuře v syntéze o českém barokním sochařství od O. J. Blažíčka, v části věnované sochaři O. J. Wendovi, který byl považován za autora plastické výzdoby sloupu,⁴⁾ dále ve vůbec první publikaci zabývající se mariánskými a trojičními sloupy, napsané A. Šormem a A. Krajčou,⁵⁾ a nakonec v článku Ing. L. Kozáka o barokních sloupech Nejsvětější Trojice v severozápadních Čechách, jenž vyšel ve Historickém sborníku Karlovarska.⁶⁾ Až na článek Ing. L. Kozáka se jedná pouze o prosté zmínky o existenci tepelského sloupu.

Vzhledem k těmto skutečnostem jsme se domnívali, že posun v jeho poznání by mohlo učinit zaměření a následná rekonstrukce vytyčení památníku. Z rozboru půdorysu vyplynulo jednak, že památník byl navržen jednoduchou, nepříliš invenční geometrickou konstrukcí a jednak, že použitou jednotkou délky byly rakouské lokte.

Hlavní válcový útvar je vymezen kružnicí k_1 o poloměru 2 lokte. Trojice hranolovitých soklů je vložena do rovnostranného trojúhelníku opsaného kružnicí k_1 , a to tak, že povedeme-li tři kružnice $k_2 - k_4$ o poloměru 1 loket z vrcholů trojúhelníku, pak v místech, kde se tyto kružnice protnou se stranami trojúhelníku, získáme vždy dva ze čtyř vrcholů čtvercového půdorysu hranolovitých soklů. Tyto tři sokly pak autor návrhu již volně pomocí jednoduchých, mírně odsazených spojek přičlenil k centrálnímu válcovému útvaru, prostě tak trochu způsobem, „jak to vyšlo“. Šířku nik, jimiž je válcové tělo sloupu probráno, získáme tak, že původní kružnici k_1 rozdělíme na osmnáct dílů a v místech, kde se tato kružnice dotýká opsaného rovnostranného trojúhelníku, vyneseme niky kružnicemi $k_5 - k_7$ o poloměru právě jedné osmnáctiny kružnice k_1 . Dále vedeme-li polopřímky od krajních bodů nik přes střed kružnice k_1 tam, kde se tyto polopřímky protnou s tečnami kružnice k_1 , rovnoběžnými s přední stranou hranolovitých soklů, získáme zase šířku přiložených lesénových rámců.

Tato konstrukce dále pokračuje vytyčením balustrády, kde vnější strana balustrády, tedy přesněji vnější strana jejího kruhového úseku je dána kružnicí o poloměru 3 lokte, vnitřní strana pak kružnicí o poloměru 2,5 lokte. Délka

Obr. 6: Teplá, detail dřívku válcového útvaru trojičního sloupu se sochami sv. Leopolda a sv. Quodvultea.

kruhového úseku je určena průsečíkem kružnice s k_1 s kružnicemi $k_8 - k_{10}$ o poloměru schodném s kružnicí k_1 , vedenými ze stejných bodů jako kružnice vymezující niky. Vrcholy rovnostranného trojúhelníku leží ve středech pravoúhlých úseků balustrády. Vnitřní kouty těchto pravoúhlých úseků dostaneme jako průsečíky kružnice rovnostrannému trojúhelníku opsané, kružnice k_{11} o poloměru 4 lokte, a polopřímek vedených opět od krajních bodů nik přes krajní body lesénových rámců. Tloušťka i tohoto úseku zábradlí je půl lokte.

Půdorysy tři stupňů navazují na půdorys kuželkové balustrády vždy s odskokem půl lokte.

Půdorysná podoba tepelského sloupu má velmi blízko k půdorysu kaple Nejsvětější Trojice v městečku Paura poblíž benediktinského kláštera v Lambachu. Obě díla jsou dána hlavním válcovým tvarem, k němuž jsou druhotně přisazeny menší čtvercové jednotky, jež jsou navíc vzhledem k velikosti centrálního útvaru poměrně poddimenzované. Kaple byla stavěna od roku 1714, kdy byly 12. června položeny základní kameny. Autorem návrhu této stavby, která vznikla na podnět tehdejšího opata kláštera v Lambachu, Maxmiliána Pägla, byl linecký stavitel Johann Michael Prunner. Nepředpokládáme, že by autor návrhu tepelského sloupu znal kapli v Pauře z autopsie, ale zcela bezpochyby mohl znát její půdorys, který od roku 1715 putoval střední Evropou v podobě rytiny vydané v Augsburgu Johannem Augustinem Corvinem pod názvem: „*Perspektivischer Aufriss der neu erbauen Capellen gegen Mittag, welche von einem*

Obr. 7 Teplá, sloup Nejsvětější Trojice, socha sv. Floriána.

Hochlöblichen Stift und Closter Lambach zu Ehern der allerheiligste Dreyfaltigkeit erbaut worden von Johann Michael Brunner, Baumeister“.⁷⁾

Způsob, jak byl tepelský sloup vytyčen i způsob, jak je zde nákládáno s architektonickým tvaroslovím, i to, jak celá hmota architektonické části sloupu je volně plasticky hnětena, ukazuje, že spíše než nějaký architekt či stavitel, byl autorem návrhu sloupu sochař či kameník.

Existují dvě možnosti, kde hledat autora návrhu trojičního sloupu v Teplé. Buď si donátor, Zacharias Adalbert z Hittern, objednal návrh u některého z tehdejších vídeňských umělců, a pak si netroufáme označit nějakou konkrétní osobnost, protože zase v porovnání s výše uvedenými díly, ať už z ruky J. M. Prunnera či M. Steinla, stojí tepelský sloup, co se týče míry výtvarné kvality a invenčnosti návrhu, podstatně níže. Nebo, a to se nám zdá pravděpodobnější, využil donátor některého z umělců, kteří ve stejné době pracovali pro nedaleký premonstrátský klášter. Podíl tepelského kláštera se na utváření celkové podoby památníku projevil v jeho ikonografii, přesněji ve výskytu a rozmístění některých světců.

Kromě českých zemských patronů, zastoupených sv. Václavem, stojícím na hranolovitém soklu po pravici Panny Marie, a sv. Vojtěchem v nice orientované k cestě vedoucí ke klášteru, tu najdeme na nejčestnějších místech, v nice na čelní straně sloupu pod sochou Panny Marie Immaculaty, sochu sv. Norberta, sice od 2. čtvrtiny 17. století rovněž českého zemského patrona, ale především zakladatele řádu premonstrátů. Do třetí niky byl umístěn zcela

Obr. 8: Teplá, sloup Nejsvětější Trojice, socha sv. Václava.

určitě na podnět premonstrátů v Teplé, sv. Quodvulteus,⁸⁾ přítel sv. Augustina, bojovník proti pelagiánské herezi a autor významného traktátu věnovaného učení o Nejsvětější Trojici. Tohoto světce jinak na památnicích podobného typu nenajdeme a v českých zemích jej můžeme spatřit zcela výjimečně. Přímo k tepelskému klášteru odkazuje socha jeho zakladatele, bl. Hroznaty, stojící na balustrádě obrácena k cestě vedoucí ke klášteru. Nezvyklé je taktéž osazení sochy sv. Leopolda, patrona Vídně, které lze vysvětlit donátorovou vazbou na sídelní město rakouského císařství. Ostatní světci, sv. Rosalie, patronka proti moru, sv. Florian, patron proti požárům, a sv. Jan Nepomucký, patron proti povodním, patří k tradičnímu ensemblu trojičních a mariánských sloupů zabezpečujících městu ochranu proti všem živelným pohromám.

Nyní se tedy pokusíme vyslovit hypotézu o tom, který z umělců, pracujících ve stejné době pro premonstrátský klášter, by mohl být autorem návrhu sloupu. Pokud přijmeme předpoklad, že jím byl sochař, pak řešení této otázky úzce souvisí s otázkou autorství sochařské výzdoby sloupu. Ta je, jak už bylo řečeno, připisována Oswaldu Josefu Wendovi ze Žlutic. Tuto hypotézu poprvé vyslovil A. Gnirs a opřel ji o fakt, že O. J. Wenda dodal roku 1713 sochy čtyř církevních otců do klášterního kostela a roku 1718 do kostela na panství premonstrátského kláštera ve Vidžíně bohatě zdobený tabernákl na hlavní oltář.⁹⁾ Ovšem Wenda nebyl jediným sochařem, který v té době pro klášter pracoval. Roku 1704 vytesal prozatím anonymní sochař z Ostrova nad Ohří čtyři sochy, situované při cestách vycházejících od te-

Obr. 9: Teplá, sloup Nejsvětější Trojice, socha sv. Jana Nepomuckého.

pelského kláštera a v roce 1713 vyzdobil andílčími hlavičkami chebský sochař Johann Karl Stilp fontánu ve vnitřním dvoře konventu. V letech 1714 - 1717 se podle návrhu téhož prováděla nová dlažba v kostele.¹⁰⁾ A. Gnirs podporuje svoji hypotézu o Wendově autorství ještě faktem, že k této práci mohl být přizván tepelským klášterním polírem J. W. Braunbockem, který se s ním poznal při spolupráci na sloupu Nejsvětější Trojice v Lokti z let 1717 - 1719. Ovšem Wendovo autortví sochařské výzdoby loketského sloupu bylo vyvráceno archivním nálezem, jehož výsledky publikoval Ing. L. Kozák ve výše uvedeném článku.¹¹⁾ Nalezené účty, mapující vznik sloupu, označují jako autora sochařské výzdoby již zmiňovaného J. K. Stilpa. Ostatně dle našeho názoru už prameny, které publikoval A. Gnirs v knize věnované historii Lokte, o Stilpově autorství jednoznačně vypovídají.¹²⁾ Mezi platbami za předložené modely jednotlivým sochařům, kteří se zúčastnili soutěže na loketský sloup, najdeme i položku účtovanou pouze J. K. Stilpovi, a to za výběr kamene v lomu. Lze jen těžko předpokládat, že by kámen vybíral jiný sochař než ten, kterému byla práce nakonec zadána. O. J. Wenda pak při této zakázce vystupoval v roli odborného poradce.

Proč se však tak podrobně zabýváme historií vzniku loketského sloupu? Právě při porovnání obou sochařských souborů dojdeme k závěru, že pochází od jednoho a téhož autora. To by ovšem znamenalo, že sochařskou výzdobu sloupu v Teplé vytvořil J. K. Stilp.

Některé sochy loketského a tepelského sloupu jsou téměř totožné. Do této skupiny patří sv. Václav a sv. Florián

Obr. 10: Teplá, sloup Nejsvětější Trojice, socha sv. Rosálie.

a z téhož typu vycházející socha sv. Leopolda. Všichni se se svými protějšky z loketského sloupu shodují nejen typikou vousatých obličejů, ale především způsobem, jak je komponována celá jejich figura. Na relativně objemné tělesné jádro, tvořené trupem, jsou jaksi druhotně a poněkud neorganicky nasazovány útlé končetiny a hlava. Tělo je pak zahaleno do drapérie členěné systémem do ostrých úhlů skládaných a do hran sesekávaných záhybů. Celkový obrazec tohoto záhybového systému působí poněkud chaoticky a do jinak hladce a oblé citěného objemu figury vnáší moment nervózní expresivity. Navíc tělesné jádro poněkud splývá s oděvem, tzn. že obojí není možné od sebe zcela oddělit. Některé záhyby jsou totiž tesány tak hluboko, že přímo narušují tělesné jádro figury. Právě tento nerealistický vztah těla a drapérie stejně jako způsob ne zcela organicky citěné anatomické skladby lidského těla jsou základní znaky, které odlišují sochařské citění J. K. Stilpa a O. J. Wendy. Srovnáme-li Wendovy skulptury ze žlutického či karlovarského sloupu se sochami sloupu tepelského, pak musíme konstatovat ještě další zásadní rozdíly. Celou figuru Wenda pojímá v mnohem velkoryseji citěných tvarech a objemech, tělesný kánon jeho figur je mnohem podsaditější a navíc všechny postavy jsou v jakémkoli pohybu i postoji podány živěji a přesvědčivěji. Ostatně tepelské sochy neodpovídají Wendovým sochám ani obličejovými typy, což platí jak pro ženské, tak pro mužské tváře. Na Wendových sochách je také vždy zřetelně patrný vliv pražské rané barokní plastiky, zejména okruhu J. J. Bendla a také vliv M. V. Jäckelovy transformace berniniiovského pojetí plastiky, zatímco te-

pelské sochy odkazují spíše k hornofalckému sochařskému okruhu, který právě formoval sochařské citění J. K. Stilpa.

Proti vzniku tepelského sloupu ve Wendově žlutické dílně však nehovoří dle našeho úsudku jen samy sochy, ale i ta skutečnost, že O. J. Wenda právě v roce, kdy byl sloup vztyčen, umírá, a to silně zadlužen.¹³⁾ Po jeho smrti na vyrovnání dluhů nestačil ani prodej veškerého sochařova majetku, který nebyl malý, a dílna tak vlastně zanikla. Toto zadlužení bylo pravděpodobně způsobeno dlouhodobějším přerušením provozu dílny, snad z důvodu déle trvající sochařovy nemoci.

J. K. Stíl by se tak nabízel i jako autor návrhu celkové kompozice sloupu. Sám totiž, jak dokládá hned několik archivních zpráv, dokázal architektonickou část takového památníku navrhnout. Navíc měl tento sochař prostřednictvím vazby na cisterciácký klášter ve Waldsassen možnost seznámit se s oběma díly M. Steinla. Stejně tak mu mohla přijít do ruky i rytina s půdorysem kaple Nejsvětější Trojice v městečku Paura.

POZNÁMKY

- 1) Datování umístěno v nápisu pod sv. Leopoldem: „...ADPOSITA EST 1721“.
- 2) E. Pühringer-Zwanovetz, M. Steinl, Mnichov 1966.
- 3) A. Gnirs, Topographie der historischen und Kunstdenkmäler in den Bezirken Tepl und Marienbad, Augsburg 1932, s. 498 - 501.
- 4) O. J. Blažiček, Sochařství baroku v Čechách, Praha 1958, s. 109.
- 5) A. Šorm, A. Krajčá, Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939, s. 67.
- 6) L. Kozák, Západočeské barokní sloupy sv. Trojice, Historický sborník Karlovarsk, Karlovy Vary 1955, s. 93 - 123.
- 7) B. Grimmschitz, J. M. Prunner, Videň - Mnichov 1960, s. 31 - 39 a M. Ebel, J. Mendelová, P. Vlček, J. Jäger - kopíře, Praha 1998, s. 27.
- 8) Bibliotheca Sanctorum, Instituto Giovanni XXIII della pontificia università Lateranese, Řím 1968, díl 10, s. 1335 - 1338.
- 9) A. Gnirs, viz pozn. č. 3, s. 500.
- 10) A. Gnirs, viz pozn. č. 3, s. 459 - 460, 435 a 390.
- 11) L. Kozák, viz pozn. č. 6, s. 115.
- 12) A. Gnirs, Geschichte der Stadt Elbogen, Locket 1927, s. 85.
- 13) J. Hille, O. J. Wenda, Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, díl XLVI, Praha 1908, s. 394.

mische, sondern die österreichische Elle verwendet wurde. Durch ihre Grundrissform verweist die Säule aus Teplá/Tepl noch dazu auf die Kapelle in Paura, von derselben Einweihung, die für das Benediktinerkloster in Lambach im Jahre 1714 Johann Michael Prunner entworfen hat. Die Bildhauerverzierung der Säule, die außer der Statuengruppe der Allerheiligsten Dreifaltigkeit die Statue der Maria Immaculata und Heiligenstatuen umfasst, unter ihnen wir außer den Pestheiligen, den böhmischen Landespatronen und dem Patron des Klosters in Teplá/Tepl, auch den Patron von Wien finden, wurde in der Literatur traditionsgemäß der Werkstatt von Oswald Josef Wenda aus Žlutice/Luditz zugeschrieben. Durch den Vergleich mit weiteren Werken dieser Werkstatt, aber auch mit Werken von anderen, in dieser Region wirkenden Schöpfern, sind wir zu dem Schluss gekommen, dass der Autor dieser Statuen eher der Bildhauer aus Cheb/Eger Johann Karl Stíl war, der ebenso wie O. J. Wenda für das nahe Kloster in Teplá/Tepl arbeitete. Mit Rücksicht darauf, dass die Ausführung der Säule Formen aufweist, die ein geschulter Architekt nur schwer entwerfen würde und hinsichtlich der Bindung J. K. Stíl an das Zisterzienserkloster in Waldsassen, das dem Stíl das Kennenlernen oben erwähnten Werke der österreichischen Architektur vermitteln konnte, schlagen wir J. K. Stíl auch als den Autor dieser stilistisch sehr fortgeschrittenen Gesamtkomposition der Säule vor.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Gesamtansicht der Dreifaltigkeitssäule in Teplá/Tepl von der Stirnseite (alle Zeichnungen und Fotos die Autorin, 1999).

Abb. 2: Gesamtansicht der Säule von dem unteren Teil des Platzes, im Hintergrund das Gebäude des Rathauses und die Pfarrkirche des hl. Georg.

Abb. 3: Teplá, Vermessener Grundriss der Säule.

Abb. 4: Teplá, Rekonstruktion des Absteckens des Grundrisses.

Abb. 5: Detail des unteren Teils der oberen Etage des Sockels der Säule mit dem Motiv einer Glyphe.

Abb. 6: Detail des Schaftes des zylindrischen Gebildes der Säule mit Statuen des hl. Leopold und hl. Quodvulteus.

Abb. 7: Statue des hl. Florian.

Abb. 8: Statue des hl. Wenzel.

Abb. 9: Statue des hl. Johannes von Nepomuk.

Abb. 10: Statue der hl. Rosalia.

(Übersetzung J. Kroupová)

DREIFALTIGKEITSSÄULE IN TEPLÁ/TEPL

Die Dreifaltigkeitssäule in der Stadt Teplá/Tepl ist nötig, in ihrer Gesamtkonzeption, für ein stilistisch sehr progressives Werk zu halten. Laut der Inschrift auf der Architektur wurde nämlich die Säule schon im Jahre 1721 aufgerichtet. Als eine Danksagung für die Erreichung einer hohen Stellung in Wiener Behörden und sogar auch des Adelstitels, ließ sie der hiesige Landsmann Zacharias Adalbert von Hittern erbauen.

Die Gesamtkomposition des architektonischen Teils der Säule ist mehr als ein Aufbau, der die tektonischen Kräfte durch eine frei modellierte Form reflektiert, die Kompositionsprinzipien in sich trägt, die sich in der Zeit in bedeutungsvollen Zentren der damaligen mitteleuropäischen Architektur erst geformt haben und die mit ihrem Wesen dem spätbarocken Ausdruck der Architektur zusteuern. Auf ähnlich gestaltete Formen stoßen wir in der Zeit bei den Werken Mathias Steinl, konkret bei zwei von ihm entworfenen Stirnseiten der Klosterkirchen in Dürnstein (1718) und Zwettl (1722).

Aus der Analyse der von uns durchgeführten Vermessung der Säule ging hervor, einerseits eine einfache Konzeption des Absteckens des Denkmals, die von einem Dreieck der eingeschriebenen und umschriebenen Kreise ausgeht (siehe Abbildung) und andererseits die Tatsache, dass bei dem Abstecken des Grundrisses als eine Einheit nicht die böhm-